

## ה'פשוט' והרמז במצות בדיקת וביעור חמץ

בתקופה זו שאנו מכינים לחג הפסח הבעל"ט, מנקים, מבשלים, קונים ומוכרים, עושים בדיקה וביטול כהלכת הפסח ככל חוקותיו ומשפטיו, מן הדין ולפנים משורת הדין כי 'ישראל קדושים הם', בודאי כל אחד מכיון לקיים מצוות ה', ומצוות חכמים, בבדיקת חמץ וביעורו. עד שבס"ד זוכים להסב אצל הסדר כמלכים ובני חורין. אמנם יסוד גדול מאד עלינו ליהדר שלא לשכוח בעת הזאת, והוא ענין המרומז בדברי חז"ל, ונוכר בהרחבה בהרבה ראשונים ואחרונים ז"ל, והוא ענין הביעור וביטול ה'שאור' שבעיסה' דהיינו היצר הרע הנמצא אצל לב כל אחד ואחד בעולם הזה. ודבר זה אינו ענין של רמז בעלמא, אלא מעצם חובת השעה כהכנה לחג החירות, והדרך לזכות לאור המועד הגדול הזה של חג המצות - זמן חירותנו, וכמו שיתבאר בס"ד.

### מה נשתנה חמץ משאר איסורי תורה?

האם עמדתנו פעם להתבונן 'מה נשתנה' איסור חמץ מכל שאר איסורין שבתורה, שהחמירה התורה הרבה יותר מבשאר איסורין, למה הדבר כן, ומה אנו למדים מזה? והנה שאלה נשאלה כבר ל'הרדב"ז' ז"ל (שו"ת ח"ג סי' תקמ"ו) וז"ל השואל:

"מה נשתנה חמץ בפסח מכל איסורין שבתורה שהחמירה עליו תורה להצריכו בדיקה ושרוף וכלה, וגם ביטול, והוסיפו חכמים להצריכו בדיקה בחורין ובסדקין, ולחפש אחריו ולשרש אותו מכל גבולין, ועובר עליו בבל יראה ובל ימצא, ואסרוהו בכל שהוא, ואינו מתבטל כלל, וחומרות אלו לא נמצאו בכל האיסורין שבתורה?"

והשיב הרדב"ז בזה"ל: "אני סומך על מה שאמרו רז"ל במדרשות, כי חמץ בפסח רמז ליצר הרע, והוא 'שאור שבעיסה', ולכן בלה גרש יגרש אותו האדם מעליו, ויחפש עליו בכל מחבואות מחשבותיו, ואפילו כל שהוא לא בטיל. והרי זה אמת ונכון, והנראה לענ"ד כתבת" עכ"ל (והרחיב בזה הרדב"ז במקום אחר, והובא דבריו ב'ברכת אברהם' על המועדים במאמר 'חמץ ומצה' ע"ש).

### 'הרמז של החמץ הוא הפשוט'

וענין זה אינו רמז בעלמא, אלא הרי הוא הפשוט בחומר איסור חמץ, וכמו שכתב החיד"א ז"ל (שמחת הרגל, הגש"פ לימוד א') על דברי הרדב"ז הנ"ל, וז"ל: "ענין לנוכח יביט, שהרב ז"ל (הרדב"ז) פשפש ולא מצא טעם לחומרות חמץ אשר החמירה תורה ורז"ל טפי משאר איסורין על פי הפשוט והדין, והוצרך לסמוך עצמו על הרמז כי החמץ רמז ליצה"ר, ונמצא שהרמז של החמץ הוא הפשוט, כי כל החומרות האלו לעורר האדם שצריך להתרחק מאד מאד מן היצה"ר, ולחפש בחורי וסדקי לבו אם שמץ דבר נמצא בו, למהר לבערו באש התורה, ולהזהר מאד בבל יראה ובל ימצא, כולי האי ואולי ינצלו ממנו. ואפשר שלזה רמזו חז"ל (פסחים כ"א). באומרים "אין ביעור חמץ אלא שריפה", כלומר אין לו תקנה ליצה"ר אלא לשרפו באש התורה, וכמש"א הקב"ה בראתי לו תורה תבלין" עכ"ל.

ויסוד דברים אלו, שהיצר הרע נקרא חמץ ו'שאור שבעיסה', הרי בנוי על לשון חז"ל בגמ' (ברכות יז.) ד' אלכסנדר בתר דמצלי אמר הכי ר'בון העולמים גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך, ומי מעכב שאור שבעיסה ושעבוד מלכויות' ע"ש. ופירש רש"י ז"ל: שאור שבעיסה יצר הרע שבלבבינו החמיצתנו' ע"כ. ובוזרה הק' איתא (ח"ב דף מ): "חמץ, דא יצר הרע!" (ועוד כמה לשונות איתא בוזהר הק' על זה הדרך)

### 'לחפש ולבדוק חדרי בטן והכליות'

אמנם כבר מצינו לשונות נפלאות אלו בראשונים ז"ל, וכמו שכתב רבינו בחיי ז"ל (כד הקמת, פסח א) וז"ל: "לפי שהמצוות שלשה חלקים, מצוות הפה והלב והמעשה, כמ"ש (דברים ל, יד) 'בפיך ובלבבך לעשותו', באה התורה לבטלו בלב כנגד המצוות התלויות בלב, ובאה הקבלה לבערו מן הבית או לשרפו כנגד מצוות המעשה, ולומר 'כל חמירא' כנגד מצוות הפה, כדי שיתקיימו שלשה חלקי המצוות באיסור החמץ. והא למדת שאיסור החמץ כולל כל המצוות, וכיון שהחמץ יש בו רמז ליצר הרע, מכאן יש לנו רמז שכשם שאנו מצווים לבטל החמץ בלב מן התורה, כך אנו חייבים לבטל יצר הרע מהלב ושלא ימשול בנו, וזהו שאמר 'תשבתיו', ודרשו חז"ל דהיינו ביטול בלב, דכתיב (בראשית ח, כא) 'כי יצר לב האדם רע מנעוריו'. וכשם שבאה הקבלה לבער החמץ ולבדוק הבית בחורין ובסדקים, כך אנו חייבים לחפש ולבדוק חדרי בטן והכליות ממחשבות ומהרהורים רעים" עכ"ל.

### 'הכונה לדבר אחר גדול ממנו'

והנה, הגם שבביעור חמץ אנו מכוונים לקיים מצות השי"ת ככתוב בתורה, אבל עלינו גם ליקח מוסר השכל למעשה לחיינו, לקיים ביעור חמץ הנכנס בלב האדם, וכמש"כ בספר 'סדר היום' (סדר ביעור חמץ): "אע"פ שענין בדיקת חמץ זו ושריפתה מצות עשה, אפילו הכי הכוונה לדבר אחר גדול ממנו, והוא לבער החמץ המחמץ לבות בני אדם, והוא היצר הרע אשר הוא שאור שבעיסה" עכ"ל.

ובדיקה זו יש לעשות קודם כניסת חג הפסח, וכלשון הש"ה הק' (מס' פסחים, פרק דרך חיים תוכחת מוסר): "בביטול החמץ וביעורו, יזכור כי החמץ הוא היצר הרע הוא השטן, 'שאור שבעיסה', ושאסור אפילו במשהו. ויבדוק אחריו בחורין ובסדקין לבערו ולבטלו בסור מרע ועשה טוב. ויטהר קודם החג הקדוש אשר ה' יתברך בחר בנו" ע"ש. (בספר 'גבול בנימין ח"ב דרוש ד', כתב שמצינו שאיסור חמץ הוא לו ימים, ונוכר בתורה ו' פעמים, כנגד ז' שמות של יצה"ר, שהם כנגד ז' גופי עבירה, ע"ש שהאריך).

ובכונה זו יש לנו לכיון בשעת ביעור החמץ, וליבון הכלים, כמו שכתב הקב הישר' (אות פט): "ונכון ללמד את ישראל בהיותן מגעילין ומלבנין את הכלים מפני החמץ שיכונו שכמו כן יבער הקב"ה יצר הרע והרשעה שהיא הלילית מן הארץ, ובטוחים אנו בהקב"ה להעביר גילולים מהארץ" עכ"ל.

ותמצית הדברים כתב ה'בינה לעתים' (ריש דרוש כז) בזה"ל: "הפלגת האזהרה אשר החמירה התורה, שתתעלה, באיסור החמץ וחייב השבתתו, הביאה לכל גדולי שלומי אמוני מפרשיו ע"ה, להעמיק בדבר רמזיו, ולהסכים כמעט כולם בדעה אחת, היות מסודות כוונותיה לעורר האדם אל ביטול תאוות היצר הבהמי, אשר הוא ממש שאור שבעיסה, כדברי חז"ל, להיותו מעורר החטאים וגרמת כל נזקי האדם על כל דבר פשע, והוא החמץ הגמור. והן אמת, כי המשל צודק בעצמו, מההידמות אשר ליצר עם העיסה המתחמצת על ידי השאור וכו' ע"ש. (ועוד דברים בזה הובא בפירוש הרשב"א על הגדה של פסח, ובדברי המהר"ל ז"ל, ועוד חזון למועד בס"ד)

### 'היצר הרע אינו מניח לבדקו!'

סיפר ר' יצחק לוינשטיין זצ"ל, משמשו של הג"ר אהרן לייב שטיינמן זצ"ל: כליל בדיקת חמץ סיפרתי לרבינו את ה'זווארט' שהובא בספרים: 'מהו 'בדקין את החמץ', היה ראוי לומר שבדקים את הבית מחמץ. אלא שהחמץ רמז ליצר הרע, והיצר הרע מתחזה כמפתה לדבר מצוה, ויש לבדקו ולעמוד על תחבולתיו! ואז הוסיף רבינו זצ"ל: 'היצר הרע אינו מניח לבדקו! (הגש"פ אהלי תורה עמ' 16)

והג"ר יחזקאל לעויןשטיין זצ"ל היה אומר: בגמרא מבואר ש'שאור שבעיסה' רמז ליצר הרע, וביעור החמץ רומז לביעור הרע, כמה נואלו אלו ששוקדים כל כך על המשל, ומוניחים את הנמשל, שהוא העיקר! (אוצרות רבינו יחזקאל, אמונה קט). והחכם שעיניו בראשו יתן זמן להתבונן בזה לפני כניסת החג, וגם בתוך החג!



## למה היצר הרע דומה לשאור שבעיסה?

והנה, יש הרבה ביאורים בהדמיון שבין היצר הרע לשאור שבעיסה, אמנם ביאור אחד ביאר בספר 'גבול בנימין': "היצר הרע נקרא שאור שבעיסה כידוע לרז"ל, ונלענ"ד שזהו מ"ש בפ"ה דסוכה (נב): אמר רבי שמעון לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו וכו'. לכן נמשל לשאור וחמץ, שבכל יום מוסיף להחמין, לפי שהיום אומר לו 'עשה כך' ולמחר אומר 'עשה כך', עד שאומר לו 'לך עבוד עבודה זרה' (שבת קה): עכ"ד.

## מסוגלות הזמן ומחובת השעה:

מבואר בכמה מקומות, שבמיוחד בערב פסח, הזמן מסוגל ומחובת השעה לבער את השאור שבעיסה של היצה"ר, וכמבואר בלשון הוזהר הק' (א, דף קמב). בההוא זמנא ערב פסח הוה ובעי יצר הרע לאתבערא וכו'. תרגום: אותו זמן ערב פסח היה וצריך להתעבר וכו' ע"ש.

אמנם ענין זה נוגע תמיד בכל יום ויום, וכמ"ש 'הסדר היום' (סדר ביעור חמץ):

"בעל שכל אינו צריך להמתין עד ערב פסח לעיין על דבר זה (לבער מלבו יצר הרע, שאור שבעיסה) אלא בכל יום ויום מרדכי מתהלך לדעת את שלום אסתר" (אסתר ב, יא), היא הנפש העגומה הנסתררת בתוך הגוף נתונה ביד זרים אכזרים, וצריך לידע בכל יום את שלומה ומה יעשה בה.

אבל מי שהוא ישן ותרדמת אלהים נפלה עליו ואינו חושש על נפשו להכיר את שלומה, על כן המרחם על הבריות יתברך ציונו בזאת המצוה של ביעור חמץ, ומתוך זה יהיה אופן וענין לנרדם לחפש אחר מעשיו, ויאמר 'מה ענין ביעור החמץ הזה? כל השנה אנו צריכין אליו ורודפים אחריו, ועכשיו לחפש אחריו ולרודפו כמי שרודף אחר אויב להשמידו ולהכחידו ולבערו מן העולם? הלא דבר הוא! ומתוך כך יתן אל לבו להתעורר, או אחרים יגידו לו הענין" עכ"ל.

וכתב בזה החידושי הרי"ם ז"ל (עניני פסח): "כשם שצריכים לבער מביתו כל החמץ והזוהמה ולהכין ולנקות את הבית ואת כל הכלים, כך צריכין לבער מקרבו לכבוד פסח את כל הרפש והזוהמה שנצטברו במשך כל השנה, וזהו שאמרו חז"ל 'משכו ידיכם מעבודה זרה וקחו לכם צאן למצוה'!

## יציאת מצרים שיש בכל שנה ושנה:

ובאמת בדיקת השאור שבעיסה שבתוך כל אחד ואחד, הרי מתחיל עוד הרבה לפני חג הפסח עצמו, כמ"ש 'הפלא יועץ' ז"ל (ערך חמץ):

"מצות ביעור חמץ היא רבה, שהרי כתבו המפרשים שפשט מצוה זו הוא הרמוז שבה לבער את רוח הטומאה ואת היצר הרע מקרבנו, ולכן כל המרבה לבדוק הרי זה משובח. ולכן כתבו גורי האר"ז"ל, שהזהיר מאוד באיסור חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, כי מאחר שבער את רוח הטומאה מכל וכל, ולא נתן מקום שתשלוט בו הסטרא אחרא, ממילא לא יחטא כל השנה.

אמנם כדי לבער רוח הטומאה מעליו לגמרי, לא סגי בבדיקה וביעור חמץ לחוד, אלא כתבו המקובלים שמשלשים יום קודם הפסח צריך ליתן לב ללכת בדרך טובים ולקיים קצת דרכי התשובה, ואז הקדוש ברוך הוא בכל לילה מוציא חלק מנשמות ישראל מתוך הקליפות, הכל לפי מעשיו ולפי הכנתו, עד שבלייל התקדש חג עומדים מבחוץ בני חורין. וזהו בחינת יציאת מצרים שיש בכל שנה ושנה, וזהו עיקר שמחתנו על גאולתנו ועל פדות נפשינו" ע"כ.

ובאמת בזמן הזאת, כשמגיע ליל הסדר, לאחר ימים ושבועות של עבודה והכנה לקראת פסח, שבכל בית יהודי הכל נקי ומצוחצח, קונים בגדים וכלים חדשים, ורוח של התחדשות באויר, ושמעתי מאבי מו"ר שליט"א, שיתכן שזה זמן מסוגל להמשיך את ההתחדשות ונקיון גם לכל חלקי עבודת השי"ת, להתחדש ב'עשה טוב' שיהיה עבודת השי"ת שלנו ביתר שאת ויתר עוז, בוריוות והתעוררות יתירה. וב'סור מרע' לזהר להסיר כל הזוהמה של חטא ועון, ולישאר בנקיות זו במשך הזמן!

## חובת הבדיקה – לימוד המוסר:

והנה כמו שיש חובת בדיקת חמץ אור ל"ד, כמו כן יש חובת בדיקה בחדרי הלב, שהוא מקום שמכניסין בו חמץ, שהיצה"ר יושב אצל לבות כל אדם להחטיאו ולהחמין את יינו הטוב של האדם, ומשתדל להכניס לשם כל מיני חמץ ושאור, מפתיתים קטנים עד שיעורים גדולים. ורק אם נעשה בדיקות תמידיות בתוך לבנו, ע"י לימוד המוסר וחשבון הנפש, אז יש לנו תקוה לינצל מהשטן היצה"ר המלאך המות!

אמנם מכיון שהיצר הרע יודע, שהעצה כנגדו הוא הבדיקה, בלימוד המוסר וחשבון הנפש, ממילא הוא משתדל מאד למנוע את האדם מלימוד המוסר למעשה, וכדוגמת עצת פרעה של 'תכבד העבודה', כמו שביאר המסילת ישרים ז"ל. אבל בזמן חירותינו זה, עלינו לצאת משיעבוד זה ליצה"ר, וליעשות בני חורין ע"י לימוד המוסר וחשבון הנפש! וא"כ עכשיו זמן טוב לקבל ללמוד מוסר בכל יום לכה"פ לחמש מינוט, אשר יכול להפוך את האדם לאדם חדש, אדם מאושר ושמח!

## להתפלל לסייעתא דשמיא:

ומכלל חובת ענין זה, לבער השאור שבעיסה היצר הרע, הוא להתפלל לסייעתא דשמיא לזכות לזה, שהרי כבר אמרו חז"ל (קידושין ל): 'אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו, וא"כ צריך להתחנן לפני הקב"ה שיעזרו לכבוש את האויב היצה"ר. וברוב הגדת של פסח נדפס תפלה מיוחדת לומר לאחר ביעור חמץ, ומקורו מדברי החיד"א ז"ל (עבודת הקודש אות ר"א), וזה נוסח התפלה כפי שכתב החיד"א ז"ל:

"יהי רצון מלפניך ה' אלקינו ואלקי אבותינו, שתזכנו לפשפש בנגעי בתי הנפש אשר נואלנו בעצת היצר הרע, ותזכנו לשוב בתשובה שלימה, ואתה ברחמיך תסייענו ותעזרני על דבר כבוד שמך, ותצילנו מאיסור חמץ אפילו מכל שהוא בשנה זו ובכל שנה כן יהיה רצון".

ויש להוסיף, שחג הפסח הרי הוא 'זמן חירותינו', שבכל שנה ושנה אנו זוכים לחירות משיעבוד הנפש להיצה"ר, ועכשיו הזמן להשתדל לזכות לזה באמת, להיות בן חורין משיעבוד היצר הרע, המשעבד האדם בתאוות ע"י כלים שונים, וביציאה לחירות נזכה להיות מלך באמת השולט על היצה"ר והתאוות!

וכתב 'הקב הישר' (פרק ז): "זה הענין מבואר בזהר שביים י"ד כשמבערים החמץ בשריפה, יכוין כי אז הוא בן חורין והוא יצא משיעבוד היצה"ר, שהוא השטן המושל עלינו בגלות המר הזה, ועתה בשריפת החמץ מורה שיבער גם היצה"ר מהעולם... הכלל העולה, כי ביעור חמץ מורה על החירות מסטרא אחרא!"

## תביאו לי את זה לשריפת חמץ:

אירגון בארץ ישראל הנקרא 'אאוט נט' העוסקים בעניני 'טכנולוגיה', עושים בכל שנה בתקופת הימים נוראים 'שבוע ניתוק', שהולכים בהרבה שכונות ומנתקים את המחשבים וכלים שונים מיכולת החיבור לאינטרנט.

בשנה הראשונה לאחר שקבצו הרבה כרטיסים (טשיפס) ממחשבים (2,700) שעל ידם המחשב יכול להתחבר לאינטרנט, הביאו קערה מלאה 'טשיפס' כאלו לפני מרן הג"ר חיים קניבסקי זצ"ל, הוא התפעל ובירך בחום את המנתקים והמנותקים, ומתוך שמחה גדולה הוא אמר בחדווה: 'תביאו לי את זה לשריפת חמץ' (כנראה בתמונה). וכך הוה באותו השנה בערב פסח הביאו לו הקערה המלאה כרטיסים אלו, ושרפו אותם בשריפת חמץ! (כנראה בתמונה)

והנה לאחר כל מה שלמדנו במצות ביעור ושריפת חמץ, שהיא רמז לביעור וביטול היצר הרע, אולי כונת הגר"ח זצ"ל היתה לענין זה, שהאופן הכי טוב ומוכשר לבער כלים אלו שמביאים מכשול לבני אדם, הרי הוא לשרוף אותם בשריפת חמץ ושאור, לא רק משום שאז יש לנו כבר אש מוכן, אלא שזהו מעצם חובת המצוה, לבער היצר הרע וכליו ותכסיו, לבער הכל לפני סוף זמן שריפת חמץ! יח"ר שנוכה כולנו לבער היצר הרע מליבנו, ולזכות להיות זך ונקי, ולהיות בני חורין ובני מלכים באמת בחג זה ובמשך כל השנה כולה!

